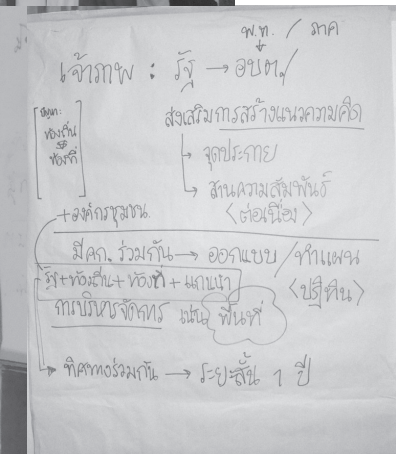
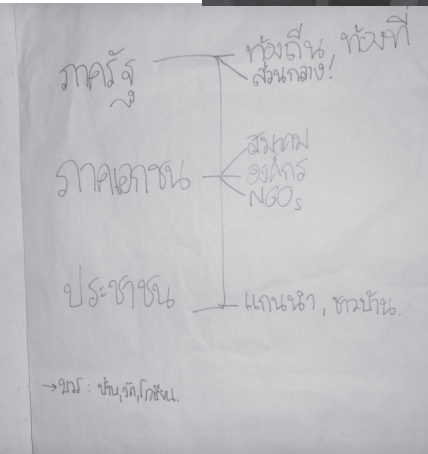

ส่วนที่ 5

บทสรุป

และแนวทางการส่งเสริม
การพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ

การจัดเวทีกลไกการบูรณาการการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการลำดับที่ห้าภายใต้โครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ ปี 2552 ที่มุ่งหมายให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมด้วยเล็งเห็นแล้วว่าการพัฒนาสังคมไม่อาจดำเนินการภายใต้ความรับผิดชอบของหน่วยงานใดหน่วยงานเดียว หากแต่ต้องมีการประสาน ถักทอให้เกิดพลังการพัฒนาาร่วมกันจากภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อร้อยรัดเข้ามามีบูรณาการการทำงานร่วมกัน

เวทีการบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม ถือเป็น การสร้างพื้นที่ทางสังคมที่เปิดโอกาสให้พื้นที่ชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงประสบการณ์ มุมมอง ความรู้ที่เกิดจากการทำงานเพื่อช่วยกันยกระดับการพัฒนาสังคมในพื้นที่ภาคเหนือให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและเป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ผ่านการถอดบทเรียนและการเสวนาร่วมกัน อย่างพินิจพิจารณาเพื่อสร้างแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการพัฒนาพื้นที่ภาคเหนือ ทั้งเชิงประเด็นเนื้อหา เชิงนโยบาย และแนวทางการทำงานร่วมกันแบบเครือข่ายข้ามพื้นที่ (Cross Area)

การเรียนรู้ในรูปแบบเวทีเชิงปฏิบัติการเป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคมแบบหนึ่ง เพื่อให้เกิดการอภิปราย ค้นหาแนวทางและข้อสรุปในการขับเคลื่อนงานและทิศทางการพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม โดยคณะวิทยากรได้ออกแบบเวทีฯ ให้มีความสอดคล้องกับสภาพการณ์ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยได้นำเสนอสถานการณ์ทางสังคมพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ร่วมกันอภิปรายและเสนอแนะความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การกำหนดประเด็นการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมในพื้นที่ รวมไปถึงได้จัดทำกิจกรรมการถอดบทเรียนการทำงานในเชิงประสบการณ์และทัศนคติมุมมองต่างๆ ต่อการพัฒนาสังคม โดยคาดหวังว่าข้อมูลที่ได้จากการถอดบทเรียนจะเป็นบทเรียนที่ถูกถ่ายทอดไปสู่สังคมวงกว้างให้ได้เรียนรู้เนื้อหาบทเรียนและข้อคิดดีๆ รวมถึงต้องการสรุปบทเรียนจากประสบการณ์การดำเนินงานที่ผ่านมาของภาคีเครือข่ายผู้เข้าร่วมประชุมที่มาจากภาคส่วนต่างๆ เพื่อให้เกิดการทบทวนตนเอง ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับ

ภาคีอื่น ซึ่งเป็นการพัฒนาข้อเสนอแนวทางไปสู่เป้าหมาย และในอีกทางหนึ่งหวังว่าจะทำให้กลุ่มแกนนำผู้เข้าร่วมประชุมสามารถนำกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับถอดบทเรียนไปใช้ในการสังเคราะห์ความรู้จากบทเรียนในงาน/โครงการที่กำลังรับผิดชอบอยู่และโครงการอื่นๆ ในโอกาสอื่นอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรมหลักที่เกิดขึ้นในเวทีดังกล่าวนอกจากจะเน้นบรรยายภาคการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันแล้ว ทางคณะวิทยากรยังได้จัดประกายผู้เข้าร่วมประชุมผ่านการนำเสนอรายงานสถานการณ์ทางสังคมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้พิจารณาถึงการดำเนินการด้านการพัฒนาสังคมของตนว่าควรมีแนวทางการทำงานต่อไปอย่างไรเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เฉพาะเพียงพื้นที่ชุมชนของตนเองเท่านั้น หากแต่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่อื่นๆ รวมถึงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในลักษณะการบูรณาการการทำงานร่วมกันกับภาคี หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นอกจากการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านการนำเสนอเนื้อหารายงานสถานการณ์ทางสังคมแล้ว คณะวิทยากรยังได้ใช้วิธีการถอดบทเรียนการทำงานที่ผ่านมาเพื่อสร้างชุดความรู้จากประสบการณ์การทำงานในพื้นที่เพื่อให้เป็นองค์ความรู้การทำงานที่สามารถเข้าถึงและจับต้องได้ผ่านการนำเสนอเป็นเอกสารเพื่อการเรียนรู้ อีกทั้งยังเน้นการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาสังคม และรูปแบบการทำงานที่จะเกิดขึ้นจากความร่วมมือของตัวแทนพื้นที่ที่เข้าร่วมประชุม

เนื้อหาที่เกิดจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ สามารถสรุปเป็นประเด็นหลักได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ที่ประชุมเล็งเห็นร่วมกันว่าการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมให้เคลื่อนไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมีพลังได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมที่เน้นกระบวนการตลอดทั้งกระบวนการมากกว่ากิจกรรมการมีส่วนร่วมบางส่วน บางเรื่องเท่านั้น กระบวนการมีส่วนร่วมจำเป็นต้องมีการออกแบบให้สอดคล้องกับสภาพวิถีของชุมชน มีการหารือร่วมกัน มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน มีการกำหนดความรับผิดชอบและรับประโยชน์ร่วมกัน

เช่นเดียวกันมิติการพัฒนาสังคมในภาพใหญ่ที่ควรเกิดขึ้นก็ต้องเน้นการพัฒนาสังคมที่การสร้างกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้ เพราะท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรง มีความสลับซับซ้อน ควรที่การพัฒนาต้องมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด

ประเด็นที่ 2 การทำงานระหว่างภาครัฐ กับภาคชุมชนหรือภาคประชาชน ต้องส่งเสริม สนับสนุนการทำงานอย่างควบคู่กัน จึงจำเป็นต้องมีการออกแบบกลไก โครงสร้างการทำงานที่เอื้อต่อการเสริมหนุนกันดังกล่าว ควรที่บทบาทของภาครัฐ ควรเน้นไปที่การเป็นผู้สนับสนุนหลักโดยเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนามากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดประเด็นปัญหาความต้องการ การกำหนดแนวทาง กิจกรรมโครงการร่วมกับภาครัฐ ขณะที่ภาครัฐควรเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือที่นอกเหนือไปจากงบประมาณ เช่นความรู้ทางวิชาการ

ประเด็นที่ 3 การเพิ่มศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาให้กับพื้นที่ ชุมชนโดยเน้นกระบวนการพัฒนาผู้นำ แกนนำคนรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาสานต่อการ ดำเนินงานของชุมชน อันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้งานพัฒนาและการดำเนินงาน ด้านสวัสดิการเกิดความมั่นคงก้าวหน้ามากขึ้น ทั้งนี้ต้องมีการส่งเสริมในด้านการ พัฒนางค์ความรู้การทำงานด้านการพัฒนา ควรมีการจัดการความรู้ที่สามารถ เชื่อมโยงตั้งแต่ระดับบุคคล แนวทางการพัฒนาและวิถีชุมชนเข้าหาด้วยกันโดยไม่ แยกออกจากกัน (ไม่พัฒนาแบบแยกส่วน) โดยในส่วนของจัดการความรู้ต้อง เน้นการนำความรู้ที่เกิดขึ้นมาสร้างเป็นบทเรียนแห่งกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้คนรุ่น ใหม่ได้เข้าใจถึงวิถีของชุมชน

ประเด็นที่ 4 การส่งเสริมการทำงานแบบเครือข่าย ลักษณะเด่นประการ หนึ่งของพื้นที่ตะวันออกก็คือผู้เข้าร่วมประชุมที่เป็นตัวแทนจากชุมชนทุกกลุ่มมี ความรู้จักคุ้นเคยกัน มีความสนิทสนมและมีการดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนา สังคมร่วมกันบ้างเป็นทุนเดิมอยู่ ดังนั้น หากพื้นที่ชุมชนดังกล่าวได้มีปฏิบัติการร่วมกันในลักษณะการทำงานแบบเครือข่ายการทำงานร่วมกัน ย่อมน่าจะเป็นผลดีที่จะ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ เกิดพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรม

แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ

1. นโยบายการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม ควรเป็นนโยบายที่เกิดขึ้นจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดเนื้อหาประเด็นนโยบาย จำเป็นอย่างยิ่งที่กระบวนการกำหนดนโยบายดังกล่าวต้องเอื้อต่อบทบาทของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคประชาชนและพื้นที่ชุมชน

กลไกในการออกแบบการกำหนดนโยบายดังกล่าวต้องเน้นที่การสร้างฐานความรู้และความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของชุมชนให้มีความชัดเจนและเข้มข้น โดยยิ่่นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเครื่องชี้นำการพัฒนา สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือควรที่นโยบายดังกล่าวต้องคำนึงถึงความหลากหลายในเชิงบริบทพื้นที่และบริบททางวัฒนธรรม อันเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับหน่วยย่อยของสังคม

2. การปรับเปลี่ยนฐานะบบบทบาทหน่วยงานภาครัฐที่เอื้อการพัฒนา จำเป็นที่หน่วยงานภาครัฐต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทฐานะบบการทำงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่จากเดิมอยู่ในฐานะ “ผู้ให้” มาเป็น “ผู้ส่งเสริมและอำนวยความสะดวก” ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาสังคม “Help them to help themselves” เพราะการดำรงอยู่ในฐานะผู้ให้ในตัวมันเองเป็นการสร้างเงื่อนไขให้เกิดการเรียนรู้จักการพึ่งพิงมากกว่าการพึ่งพาตนเอง ขณะที่การทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเสริมและอำนวยความสะดวก หรือการเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) เป็นการสร้างความเข้มแข็งเติบโตให้ชุมชนได้เรียนรู้จักการพัฒนาตนเอง การพึ่งตนเอง ซึ่งจะก่อให้เกิดความยั่งยืนและการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง

3. การทำงานด้านการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมควรมีการยกระดับการทำงานที่จากเดิมเป็นการดำเนินงานโดยเน้นความเข้มแข็งแบบจุดพื้นที่ที่กล่าวคือหากพื้นที่ย่อยใดมีความเข้มแข็งก็จะส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่นั้นๆ เป็นหลัก มาเป็นการพัฒนาที่เน้นการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ควบคู่ไปพร้อมกับการทำงานเชิงเครือข่าย กล่าวคือการพัฒนาสังคมต้องเน้นการผสมพลังเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในเชิงบริบทสังคม เพื่อให้ความเข้มแข็งที่เกิดขึ้นมิได้เป็นความเข้มแข็งแบบจุดใดจุดหนึ่งเท่านั้น

การพัฒนาสังคมในลักษณะดังกล่าวจึงเน้นที่การทำงานแบบเครือข่ายที่เชื่อมโยงเข้าถึงกันทั้งในเชิงประเด็น เชิงกลุ่มเป้าหมาย เชิงพื้นที่ และเชิงนโยบาย ร่วมกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การแบ่งปันทรัพยากรด้านต่างๆ ร่วมกันเพื่อให้เกิดการสนับสนุนซึ่งกันและกัน

4. **การพัฒนาคน** โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะทำงาน แกนนำคนรุ่นใหม่ ให้เข้ามาสืบสานการทำงานให้เกิดความต่อเนื่องในงานและผู้รับผิดชอบ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การถ่ายทอดความรู้ในลักษณะการสรุปบทเรียนและการสะท้อนผลการปฏิบัติ การจัดการความรู้และนำความรู้ไปสู่การพัฒนาปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

บทเรียนดังกล่าวข้างต้นควรอย่างยิ่งที่จะต้องมีการสังเคราะห์ออกมาเป็นชุดความรู้เพื่อช่วยให้การเรียนรู้มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากกว่าการลองผิดลองถูก ดังนั้น จึงจำเป็นที่ในบางพื้นที่อาจต้องอาศัยความร่วมมือกับหน่วยงานวิชาการในพื้นที่ที่จะให้การสนับสนุนเทคนิคทางวิชาการดังกล่าว

